

کتابخانه مرکز اطلاعات و مدارک علمی ایران

۱/۵

باسمه تعالی

دانشگاه امام صادق (ع)
دانشکده معارف اسلامی و اقتصاد

۱۸ / ۹ / ۱۳۷۴

ثروت و جایگاه آن در نظام اقتصادی اسلام

مرکز اطلاعات و مدارک علمی ایران
تهیه مدارک

پایان نامه کارشناسی ارشد پیوسته

استاد راهنما : حضرت حجة الاسلام والمسلمین آقای قربانعلی درّی نجف آبادی

استاد مشاور : جناب آقای دکتر حمید ناظمیان

نگارش از : ایراهیم میرگلوی بیات
دانشجوی کارشناسی ارشد پیوسته
رشته معارف اسلامی و اقتصاد

آبان ماه ۱۳۷۱

۴۲۲۷

باسمه تعالی

دانشکده معارف اسلامی و اقتصاد مسئول عقایدی که نویسنده در این پایان نامه اظهار کرده

است نمی‌باشد.

۷۶۶۶

۴۲۲۷

(الف)

<u>موضوع</u>	<u>صفحه</u>
پیشگفتار	۱
فصل اول : مفهوم ثروت	
مقدمه	۶
تعریف ثروت :	۷
الف - تعریف لغوی	۷
ب - تعریف اصطلاحی	۸
خصوصیات کلی ثروت	۱۱
تفاوت اساسی ثروت از نظر اسلام و دیگر مکاتب اقتصادی	۱۲
اهمیت و نقش ثروت از دیدگاه اسلام	۱۴
مفهوم ثروت در اسلام	۲۱
دستور اسلام برای حفظ و نگهداری از ثروت	۲۷
آثار و احکام شرعی ثروت :	۲۹
۱- تصرف	۲۹
۲- جواز خرید و فروش و مبادله	۲۹
۳- ابراء ذمه	۳۰
۴- ضمان و ضمانت	۳۰
۵- ضامن بودن	۳۱
موضع الهی ثروت و آثار حیاتی آن	۳۱

۴۲۲۷

(ب)

فصل دوم : انواع ثروت

۳۵	مقدمه
	بخش اول :
۳۷	ثروت‌های عمومی
۳۹	ماهیت حقوقی ثروت‌های عمومی مسلمین
۴۰	تصرفات و نقل و انتقالات حقوقی در ثروت‌های عمومی
	بخش دوم :
۴۳	ثروت‌های دولتی یا اموال متعلق به امام (ع)
۴۴	مصادیق ثروت‌های دولتی
۴۴	۱- خمس
۴۶	۲- زکات :
۴۶	تعریف
۴۶	اهمیت زکات
۴۷	زکات در اختیار ولی امر مسلمین
۵۱	۳- انفال و فیه
۵۱	تعریف انفال
۵۳	تعریف فیه
۵۶	نسبت میان انفال و فیه
۵۶	الف : شباین
۵۹	ب : عموم و خصوص مطلق بنحویکه فیه عام تر از انفال می باشد
۶۱	ج : عموم و خصوص مطلق بصورتیکه انفال عام تر از فیه است
۶۱	د : نسبت تساوی

(ج)

۶۴	مصادیق انفال
۶۶	الف) کلیه سرزمینهاییکه بدون جنگیتصرف مسلمانان درآید
۶۹	ب) کلیه اراضی موات
۷۰	ج) اراضی ساحلی
۷۰	د) کوهها و بیشه ها و بیابانها
۷۱	هـ) املاک سلطنتی و قطایع الملوك
۷۲	و) صفایای غنیمت
۷۲	ز) غنایم جهاد بدون اذن امام (ع)
۷۳	ح) میراث بلا وارث
۷۴	ط) دریاها
۷۵	ی) معادن
۷۵	معادن ظاهری
۷۷	معادن باطنی
۷۷	معادن باطنی متعلق به کیست؟
۷۸	فلسفه مالکیت امام علیه السلام یا حکومت اسلامی بخش سوم:
۸۱	ثروت های خصوصی
۸۵	منشاء پیدایش حقوق خصوصی بر ثروت های طبیعی
۸۵	۱- حیات
۸۸	۲- تحجیر:
۸۸	تعریف
۹۰	تحجیر و ایجاد حق اولویت

(د)

۹۲	حق تحجیر و انتقالات حقوقی آن
۹۳	۳- احیاء موات
۹۳	تعریف
۹۴	تصرف در زمین موات
۹۸	اثرات حقوقی احیاء زمین موات
۱۰۱	شرایط احیاء :
۱۰۱	الف : قصد تملك
۱۰۱	ب : مسلمان بودن احیاء کننده
۱۰۲	ج : زمین موات قبلاً " تحجیر نشده باشد
۱۰۲	د : زمین موات اقطاعی نباشد
۱۰۲	ه : زمین موات بوسیله پیامبر و امام حمی نشده باشد
۱۰۳	و : زمین مورد احیاء قبلاً " به مالکیت کسی در نیامده باشد
۱۰۴	ز : زمین موات حریم نباشد
۱۰۵	۴- استخراج معادن
۱۰۶	حدود مالکیت احیاء کننده نسبت به معدن احیاء شده
۱۰۸	آیا مالکیت معدن به تبع مالکیت زمین ممکن است ؟
۱۰۹	۵- احداث نهر و حفر چاه و قنات
۱۱۰	اسباب و عوامل انتقال حقوق خصوصی :
۱۱۰	الف - اسباب قهری
۱۱۰	۱- موت
۱۱۰	۲- ارتداد
۱۱۱	۳ و ۴- رسیدن اموال بحدنصاب خمس و زکات
۱۱۱	ب - اسباب ارادی انتقال مالکیت
۱۱۲	فلسفه مالکیت خصوصی

بخش چهارم:

۱۱۴	مباحات عامه
	فصل سوم - تولید ثروت
۱۱۷	مقدمه
	بخش اول:
۱۱۹	اهمیت کسب و تولید ثروت
۱۲۱	۱- تامین نیازمندیها و سلامت اقتصادی
۱۲۲	۲- تشویق انسانها به کار و فعالیت
۱۲۳	۳- جهان بینی مردم پارسا نسبت به زندگی
۱۲۵	معیار کسب ثروت در اسلام
۱۲۹	هدف از افزایش تولید و ثروت
۱۲۹	الف - تولید و افزایش ثروت بعنوان هدف اصلی و نهائی جامعه
۱۳۰	ب - تولید و افزایش ثروت وسیله ای جهت دست یابی به اهداف عالییه انسانی

بخش دوم:

۱۳۱	اقسام تولید ثروت
۱۳۵	الف - تولیدات حلال
۱۳۶	۱- تولیدات واجب
۱۳۶	دسته اول - تولید کالاهای حیاتی
۱۳۶	دسته دوم - تولید کالاهای ضروری
۱۳۷	دسته سوم - تولید امکانات دفاعی
۱۳۷	۲- تولیدات مباح
۱۳۸	ب - تولیدات حرام
۱۳۹	اثرات مثبت تحریم مکاسب محرمه در اقتصاد

(و)

بخش سوم:

۱۴۱	منابع تولید ثروت
۱۴۱	مقدمه
۱۴۲	۱- زمین
۱۴۳	منافع و اوصاف زمین
۱۴۳	الف - مولد بودن
۱۴۳	ب - اختلاف آثار قطعات زمین
۱۴۳	ج - اختلاف رنگ
۱۴۴	د - عامل رویش گیاهان
۱۴۴	ه - مخزن و منبع آب
۱۴۴	و - بابرکت بودن
۱۴۴	۲- معادن
۱۴۵	۳- آبهای طبیعی
۱۴۶	۴- مراتع و جنگلهای طبیعی
۱۴۶	۵ - منابع دریائی
۱۴۷	۶- سایر ثروت های طبیعی
۱۴۷	اجازه ه حاکم در تصرف و تولید منابع طبیعی

بخش چهارم:

۱۴۸	حدود ثروت
۱۵۰	آیادراسلام حدی برای ثروت وجود دارد
۱۵۰	نظراول
۱۵۴	نظر دوم

(ز)

۱۵۵	ادلهء عدم محدودیت کمی ثروت
۱۵۵	۱- ادلهء قرآنی
۱۵۹	۲- احادیث و روایات
	بخش پنجم:
۱۶۱	عوامل تولید ثروت
۱۶۱	۱- طبیعت
۱۶۲	۲- کار
۱۶۳	آیا کار علت تامه برای مالکیت است؟
۱۶۴	تفاوت نوع حقوق حاصله ناشی از کار و تمایز کارهای اقتصادی از یکدیگر
۱۶۵	ثبات مالکیت (تابعیت نماء از اصل)
۱۶۷	نحوهء پرداخت اجرت خدمات عامل کار بر روی ثروت های تملیک شده
۱۶۷	الف - روش پرداخت دستمزد
۱۶۸	ب - روش سهام شدن و شرکت در منافع
۱۷۳	۳- سرمایه
۱۷۴	تعریف سرمایه
۱۷۶	سرمایه بعنوان عامل مالکیت
۱۷۸	آیا سرمایه تولید سود می کند؟
۱۸۲	سرمایه و مدیریت
۱۸۳	مباشرت وعدم مباشرت در احیاء موات و حیازت میاحات
۱۸۳	حالت اول: مباشرت در حیازت واحیاء
۱۸۴	حالت دوم: وکالت در حیازت میاحات واحیاء موات
۱۸۶	حالت سوم: اجاره در حیازت میاحات واحیاء موات

(ط)

بخش دوم:

۲۲۶	اثرات ایجابی تعدیل ثروت
۲۲۶	۱- استحکام قوای عقلانی
۲۲۷	۲- ارتقاء علمی
۲۲۸	۳- تعادل فرهنگی
۲۲۸	۴- تعادل اخلاقی
۲۲۹	۵- سلامت جسمانی
۲۲۹	۶- ثبات دین
۲۳۰	۷- تعادل در امر تولید
۲۳۰	۸- تعادل در امر واردات
۲۳۱	۹- استقلال سیاسی
۲۳۲	۱۰- افزایش بنییه دفاعی
۲۳۴	۱۱- استقلال وثبات اقتصادی
۲۳۵	تعدیل ثروت و تعادل اجتماعی

بخش سوم:

۲۴۰	ابزارها و سیاستهای تعدیل ثروت در اسلام
۲۴۲	۱- اجازه حاکم در توزیع قبل از تولید
۲۴۴	۲- کیفیت تحصیل ثروت عامل اساسی برای تعدیل آن
۲۴۶	۳- مالیات
۲۴۶	الف - خمس
۲۴۶	اول : غنایم جنگی
۲۴۶	دوم : معادن

(ح)

۱۸۹	حالت چهارم: شرکت ابزار کار در حیزت مباحات
۱۹۱	آیا صاحب ابزار تولید از سود سهم می برد؟
	فصل چهارم " تعدیل ثروت "
۱۹۹	مقدمه
	بخش اول:
۲۰۱	ممنوعیت تکاثروانباشت ثروت در اسلام
۲۰۵	تعریف کنز
۲۰۶	آثار سلبی تکاثروانباشت ثروت
۲۰۷	الف (آثار فردی
۲۰۷	۱- فقد شعور و احساس انسانی
۲۰۷	۲- فساد عقل
۲۰۹	۳- قساوت قلب
۲۱۱	۴- فساد دین
۲۱۱	۵- غفلت از خدا و آخرت
۲۱۲	۶- طمع و حرص و بخل
۲۱۳	۷- ایجاد شخصیت خیالی
۲۱۶	ب (آثار اجتماعی
۲۱۶	۱- عدم انفاق
۲۲۰	۲- ایجاد فقر
۲۲۳	اسراف و رابطه آن با انباشت ثروت
۲۲۳	مفهوم اسراف

(ی)

۲۴۶	سوم : گنج
۲۴۷	چهارم : غواضی
۲۴۷	پنجم : مازاد برمخارج سالیانه
۲۴۷	ششم : زمینهاییکه اهل ذمه از مسلمانان می‌خرند
۲۵۰	هفتم : مال حلال مخلوط بحرام
۲۵۱	ب - زکات
۲۵۱	ج - خراج
۲۵۲	د - جزیه
۲۵۴	۴ - ارث
۲۵۵	۵ - وصیت
۲۵۵	۶ - نذر
۲۵۵	۷ - کفارات
۲۵۵	۸ - هبه
۲۵۶	۹ - وقف
۲۵۷	۱۰ - قرض
۲۵۷	۱۱ - انفاق
۲۵۸	نقش دستورات اخلاقی در توزیع عادلانه ثروت
۲۶۲	خلاصه مطالب
۲۷۳	نتیجه‌گیری
۲۷۶	منابع مورد استفاده

پیشگفتار :

پیروزی انقلاب اسلامی در ایران و کوشش هائیکه بعد از آن برای ایجاد جامعه‌ای منطبق با احکام و دستورات الهی صورت گرفت وجود خلاه‌های بسیار در زمینه تحقیقات علمی در رشته‌های گوناگون اسلامی را آشکار ساخت . سرعت تحولات و ضرورت بازسازی ساختارهای اساسی جامعه بر مبنای اصول اسلامی، نیاز مبرمی^۱ به بحث های اصیل و سازنده و روشنگر در زمینه‌های گوناگون پدید آورد. و این امر هنگامی میسر خواهد بود که ماتمویر درست و روشنی از دیدگاه اسلام در مسائل مختلف اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی داشته باشیم .

سقوط نظام ستمشاهی و تغییر شرایط اجتماعی و اقتصادی در ایران و همچنین سقوط و اضمحلال ابر قدرت شرق و رشد اسلامگرایی در میان ملتها و وقوع تحولات عظیم اقتصادی در جهان ايجاب می‌کند که تحقیقات و بررسی‌ها با بینشی نوین و با توجه به واقعیات عملی و نیازها انجام پذیرد و معارف اسلامی باید هم از نو و هم به روشی نو تحلیل و عرضه شود و ارزش واقعی این گنجینه^۲ گرانبهای علمی هنگامی مشخص می‌شود که میزان کاربرد آن در پاسخگویی به نیازهای نوین و در رابطه با مقتضیات موجود روشن گردد .

از سوئی دیگر، امروز با گسترش علم و رشد صنعت ، قوانین و تصمیمات اقتصادی نیز از حساسیت والویت بسیار بالائی برخوردارند و کوچکترین تغییر در قوانین اقتصادی و تصمیم‌گیریها، بر روابط میان ملت ها اثر گذاشته و سرنوشت آنها را مستقیماً^۳ تحت تاثیر قرار می‌دهد .

امروز هرگونه فعالیت علمی، فرهنگی، سیاسی و نظامی نیازمند به داشتن اقتصادی سالم می‌باشد و حتی گسترش حرکت‌های الهی و تکامل معنوی افراد بستگی فراوان به مسائل اقتصادی دارد. علاوه بر این عامه مردم نیز معتقدند که رکن اساسی در موفقیت دولت‌ها و نظام‌های اقتصادی در پیروزی یا عدم توفیق آنها در حل مسائل و مشکلات اقتصادی جامعه جلوه‌گر خواهد شد و حتی در صورت عدم موفقیت در زمینه‌های اقتصادی، افراد نسبت به اصل مکتب و فرهنگ دچار تردید می‌شوند.

امروز ضرورت تحقیق در رابطه با مسائل اقتصادی اسلام بر کسی پوشیده نیست، بعلمت اینکه اگر بخواهیم از نعمت‌های خداوند بنحو شایسته و مطلوب استفاده نماییم، ناگزیریم جامعه را بر اساس نظامی صحیح و استوار، اداره کنیم و این امر متوقف بر اقتصادی سالم و قوی می‌باشد. مضافاً اگر بخواهیم مردم را متقاعد نموده و سایر ملت‌ها را بسوی اسلام جذب نماییم باید تصویری درست و الگویی رسا از نظام اقتصادی اسلام را برای آنها ترسیم نماییم. اقتصاد اسلامی، بخشی از فقه که وظیفه تنظیم روابط اقتصادی زندگی روزمره انسانها را در جامعه اسلامی بعهده دارد، مشتمل بر بخش بزرگی از معارف نظام فکری اسلام است. کار مداوم و مستمری که در يك دوره طولانی هزار و چند صد ساله روی نظام اقتصادی اسلام صورت گرفته است در مجموع از آن مجموعه‌ای نفیس و عمیق بوجود آورده است. البته اگر چه توجهی که در مکتب شیعی بدین بخش از فقه معطوف شده در قیاس با بخش عبادات، ناچیز و تحول در آن محدود و نارسا بوده است ولی در صورتیکه عناصر زنده و سازنده در این منبع اصیل معارف به درستی بازشناسی، تحلیل و قابل اجرا گردند برای رسیدن به کمال مطلوب و بنیاد جامعه‌ای اسلامی بخوبی کافی و پاسخگو خواهد بود.

به جرات میتوان گفت که نظام اقتصادی اسلام می‌تواند به درستی و به خوبی به عنوان يك نظام دقیق، اصیل، قوی، کارآمد و پویا در برابر نظام‌های موجود اقتصادی دنیا عرض اندام کند و خود را به گونه يك نظام پیشرفته به جامعه علمی معاصر

فصل اول :

این فصل اختصاص دارد به : تعاریفی در رابطه با ثروت ، مشخصه‌های اصلی و اساسی ثروت ، تفاوت اساسی ثروت در نظام اقتصادی اسلام با دیگر نظامهای اقتصادی ، اهمیت و نقش ثروت از دیدگاه اسلام ، مفهوم ثروت در اسلام ، دستور اسلام برای حفظ و نگهداری از ثروت ، آثار و احکام شرعی ثروت ، موضع الهی ثروت و آثار حیاتی آن .

فصل دوم :

در این فصل انواع ثروت‌های جامعه بر اساس نوع مالکیت آنها و نحوه توزیع به سه دسته ثروت‌های عمومی ، ثروت‌های دولتی و ثروت‌های خصوصی تقسیم بندی شده‌اند . این فصل شامل چهاربخش می‌باشد .

- بخش اول به بررسی ثروت‌های عمومی اختصاص دارد و پس از توضیح ماهیت حقوقی آنها ، تصرفات و نقل و انتقالات حقوقی آنها نیز مورد بررسی قرار گرفته است . در بخش دوم در رابطه با ثروت‌های دولتی (اموال متعلق به امام) بحث شده است و ضمن بیان مصادیق ثروت‌های دولتی ، فلسفه ثروت‌های دولتی نیز تشریح شده است . در بخش سوم پس از تعریف ثروت‌های خصوصی به دلله مربوط به ثروت‌های خصوصی ، فلسفه مالکیت خصوصی ، راههای پیدایش حقوق خصوصی بر ثروت‌های طبیعی و اسباب و عوامل انتقال مالکیت اشاره شده است .

بخش چهارم به بررسی ثروت‌های اختصاصی دارد که اگر چه رزش مالی دارند ولی در تملك شخص یا مقام خاصی نمی‌باشند و از نظر اسلام همه مردم می‌توانند به

بقبولاند مشروط بر آنکه بصورت مطلوب و شایسته به دنیا عرضه شود و لازمه این کار اینست که درخودنظام تحولی عمیق پدید آید و با توجه به تغییرات زمان و واقعیات نوین اقتصادی در سطح جهان، مورد تجدیدنظر و تجدید سازمان قرار گیرد.

مجموعه گرانقدر و عزیز "اقتصاد اسلامی"، حاصل رنج و تلاش فکری انبوهی از متفکران برجسته شیعی در طول سالیان دراز می باشد و باید بوسیله دانشمندان و پیاسداران این مکتب مقدس با تمام نیرو و تقویت، حفاظت و نگهداری شود و هرگونه تلاش ناآگاهانه و یا مغرضانه جهت کاستن ارزش، یا محدود ساختن قدرت، یا پایین آوردن کیفیت و یا جلوگیری از تحول و تکامل بیشتر آن، باید با قدرت خنثی و به سختی درهم کوبیده شود. همچنین لازم است تا نظام اقتصادی اسلام با سرعت بیشتری تکامل یابد و گنجام اول در این زمینه بازبینی و تجدیدنظر در سیستم اقتصادی اسلام از راه یافتن و تشخیص عناصر اصیل و تحلیل آن عناصر می باشد، گام بعدی مقایسه این مجموعه با جدیدترین افکار در نظامهای اقتصادی امروز در هر زمینه است که نه تنها برای منطبق ساختن اقتصاد اسلامی با مقتضیات زمان و عرضه آن در دنیای حاضر کارساز و ضروری است بلکه برای زنده کردن مباحث اقتصادی و توجه دانش پژوهان به اهمیت آن مسائل الزامی و حیاتی است.

تدوین نوین نظام اقتصادی اسلام از ضرورتهای عاجل جامعه نو بنیاد اسلامی است و کار یک نفر و یا دو نفر نمی باشد، بلکه لازم است تا تمامی متفکران و دانشمندان صاحب صلاحیت این امر خطیر را با همکاری و همفکری یکدیگر به پیش ببرند و ظاهراً "بهترین ترتیب این است که هر کس عهده دار بررسی و تحقیق در رابطه با مبحث یا مباحثی از مسائل مورد نیاز شود تا بعداً" بتوان با جمع آوری و تدوین آن مباحث راه را برای تدوین جامع نظام اقتصادی اسلام هموار ساخت. موضوعی را که نگارنده جهت بررسی و تحقیق انتخاب نموده مسأله ثروت و جایگاه آن در نظام اقتصادی اسلام می باشد. این کار بر اساس تقسیم بندی در چهار فصل، خلاصه مطالب و نتیجه گیری به شرح زیر انجام گرفته است:

اندازه، نیاز خود از آنها استفاده نمایند. این ثروتها تحت عنوان " مباحات عامه " مطرح شده‌اند.

فصل سوم:

مباحث این فصل از اهمیت خاصی برخوردار است و به بحث تولید ثروت اختصاص دارد و شامل چهار بخش می‌باشد.

در بخش اول ابتدا اهمیت کسب و تولید ثروت را در اسلام بیان نموده و نقش تولید ثروت را در تامین نیازمندیها و سلامت اقتصادی جامعه توضیح خواهیم نمود، آنگاه به معیار کسب ثروت در اسلام و هدف از افزایش و تولید ثروت اشاره خواهیم نمود.

در بخش دوم اقسام تولید ثروت را بررسی نموده و با تقسیم تولیدات جامعه به دو نوع حلال و حرام، اثرات مثبت تحریم‌مکاسب محرمه و تولیدات و درآمدهای حرام را در اقتصاد جامعه توضیح می‌دهیم.

بخش سوم اختصاص به منابع تولید ثروت دارد.

و در بخش چهارم به عوامل تولید ثروت، نقش آنها در تولید و نحوه مشارکت آنها در محصولات تولیدی و منافع حاصل از عملیات اشاره می‌نمائیم.

فصل چهارم:

در این فصل " اصل تعدیل ثروت در جامعه " بررسی شده است و شامل سه بخش می‌باشد:

در بخش اول به بررسی ممنوعیت تکاثر و انباشت ثروت در اسلام و همچنین آثار سلبی آن می‌پردازیم.

در بخش دوم اثرات ایجابی تعدیل ثروت‌های جامعه را توضیح می‌دهیم.

در بخش سوم به ابزارها و سیاستهای تعدیل ثروت در اسلام اشاره می‌نمائیم.
و در خاتمه با بیان چکیده‌ای از مطالب مورد بحث در متن تحقیق نتایج حاصله
را ارائه می‌دهیم.

در اینجا لازم است از استاد گرامی و بزرگوار حضرت حجه الاسلام والمسلمین
آقای دری نجف آبادی دامت برکاته که با اشارات و راهنماییهایشان نگارنده را مورد
لطف و مرحمت قرار دادند سپاسگزاری می‌نمایم. همچنین از ارشادات و توجهات استاد
محترم جناب آقای دکتر حمید ناظم‌ان که همواره توجه و لطفشان را از اینجانب دریغ
نفرمودند قدردانی می‌نمایم.

فصل اول : مفهوم ثروت

مقدمه :

بحث ثروت در نظام اقتصادی اسلام از مهمترین مباحث بشمار می‌رود و با توجه به تفاوت نظامهای اقتصادی در دیدگاه آنها نسبت به ثروت، تبیین جایگاه آن در نظام اقتصادی اسلام از اهمیت ویژه‌ای برخوردار می‌باشد. در این فصل ابتدا مهم‌ترین تعاریفی را که در رابطه با ثروت ارائه شده است بیان نموده و شرایطی را که شیعی در صورت احراز آنها ثروت نامیده می‌شود ارائه خواهیم نمود. آنگاه تفاوت اساسی ثروت در نظام اقتصادی اسلام با دیگر مکاتب اقتصادی را بیان می‌کنیم و سپس به اهمیت و نقش ثروت از دیدگاه اسلام پرداخته و با بیان دو طایفه از آیات و روایات که در يك طایفه ثروت بعنوان عنصری مطلوب و در طایفه‌ای دیگر عنصری نامطلوب شناخته شده است مفهوم ثروت را در نظام اسلامی بررسی نموده و با توجه به اهمیت یاد شده تناقض ظاهری بین این دو دسته از نصوص را رفع نموده و نظرنهایی را بیسان خواهیم نمود.

در پایان با توجه به اهمیت و نقش حیاتی ثروت در حیات فردی و اجتماعی انسانها در زمینه‌های مادی و معنوی، دستورات اسلام برای حفظ و نگهداری از آنها مطرح نموده و ضمن بیان آثار شرعی ثروت، با توجه به جایگاه آن در نظام اقتصادی اسلام و موضع الهی آن آثار حیاتی آنرا در زمینه‌های اقتصادی و اجتماعی بررسی خواهیم نمود.

تعریف ثروت

الف : تعریف لغوی

۱- لسان العرب

"المال : معروف ما ملكته من جميع الاشياء" (۱)

" مشهور اینست که ثروت هر آنچه‌ای است که در مالکیت شما باشد از تمامی

اشیاء "

۲- اقرب الموارد

" المال ماملکته من جميع الاشياء " (۲)

" ثروت آن چیزی است که در مالکیت شما باشد از تمامی اشیا "

۳- مجمع البحرین

" المال فی الاصل : الملك من الذهب والفضة ثم اطلق علی کل ما یقتنی و یملك

من الاعیان " (۳)

" ثروت در اصل دارائی است که شامل طلا و نقره باشد سپس اطلاق شده به

تمام آنچه‌ایکه بدست می‌آید و تملیک می‌شود از مادیات "

۴- المعجم الوسیط

" المال کل ما یملکه الفرد و تملکه الجماعة من متاع او عروض تجارة او عقار ،

اونقود و حیوان " (۴)

" ثروت تمام آنچه‌هایی است که فرد یا جماعتی مالک آن می‌شوند از کالا یا چیزهای

قابل مبادله ، یا دارائی غیر منقول یا دارائی‌های منقول و یا حیوانات "

۱- لسان العرب ج ۱۳ / ۲۲۳

۲- اقرب الموارد ج ۲ / ۱۲۵۲

۳- مجمع البحرین ج ۵ / ۴۷۵

۴- المعجم الوسیط ج ۲ / ۸۹۲